

večja soba je bila namenjena gostom, poseben prostor pa je bil namenjen za pisarno, kjer je imel grof Karl Matzenauer tudi majhno knjižnico. Tla večine sob so bila opremljena s parketom, v njih pa je stala tudi bela keramična peč z ornamentiko. Ob dvorcu je svoj čas stal vodnjak, nekoliko v stran pa golobnjak in drvarnica. Za dvorcem je bil prostor za kočijo, v parku sadovnjak z dvema čebelnjakoma in vrtom, ob vhodu v park pa je stala stavba za služinčad in pekarna. Pod stavbo so bili skednji in hlevi, še nižje pa ribnik. Izven parka so stali hlevi za krave in konje ter skedenj za shranjevanje vozov.

Okolica dvorca je opisana v poglavju *Park dvorca*. V parku je stal vodomet, okoli katerega so rasle smreke in okrasno grmičevje. Ob robu parka so bile platane in bukke, tam pa se je vila tudi pot, po kateri se je vozila kočija. Vinograd in sadovnjak v parku sta opisana v svojem poglavju. Pri vinogradu je stala vinska klet. Nekatero spomine iz otroštva je avtorica posebej opisala v poglavju *Šege ob praznikih in moje otroštvo*. Tu opisuje praznovanje večjih praznikov. Opisu svojega očeta je avtorica namenila posebno poglavje – *Emerik (Mirko) Červek*. Avtorica je pri očetu, ki je bil po poklicu puškar, stanovala od leta 1947.

Obiskovanje šole je opisano v poglavju *Moje otroštvo in mladost*. Karolina Zrim se je rodila leta 1933, osnovno šolo je začela obiskovati leta 1939. Ker ni znala slovensko, je imela v šoli veliko težav. Ob madžarski zasedbi Prekmurja se je tudi pouk v šoli spremenil in tako se je avtorica morala naučiti madžarsko. Ob koncu osnovne šole je šla v meščansko šolo v Lendavo, od leta 1947 pa je obiskovala gimnazijo v Murski Soboti, kjer so se učili tudi ruščino. Dve leti kasneje je opravila devetmesečni pedagoški tečaj in postala učiteljica.

Poučevanje je poglavje, kjer Karolina Zrim opisuje svoje delovne izkušnje. Kot učiteljica je bila zaposlena v Dobrovniku, Lipi, Kuzmi in nekaj časa tudi na Gradu. Večino časa je živela v gradu na Gradu in bila zelo dejavna na kulturnem področju. Življenje z možem Ludvikom Zrimom je avtorica opisala v poglavju *Midva z možem*, kjer se poleg lepih trenutkov spominja tudi slabih. Z možem sta se leta 1985, ob Karolinini upokojitvi, preselila v Prosenjakovce, kjer sta si na parceli blizu dvorca postavila montažno hišo. Dve leti kasneje je umrla mati, Marija Mercedes.

Knjiga je zapisana v preprostem slogu in je bogata s podatki o grofu Karlu Matzenauerju in njegovi družini ter o dvorcu v Prosenjakovcih, ki še ni bil deležen sistematičnega raziskovanja. Tako je avtorica spomnila na obstoj dvorca v Prosenjakovcih, ki je danes skupaj z okoliškim parkom v propadajočem stanju in ga je skoraj nemogoče obnoviti. S knjigo je Karolina Zrim doprinesla nekatere še neznane podatke, delo pa je opremila s slikami, ki knjigi dajejo dodatno vrednost. Spomini

so pomembni za poznavanje zgodovine in ponekod predstavljajo edini vir, ki nam je ostal za njeno poznavanje. Zato je prispevek Karoline Zrim spodbuda za nastanek več knjig s tovrstno vsebino.

Doroteja Omar

Tita Porenta: »Če se bom odločil graditi, potem bom gradil najmoderneje!« Priložnosti in pasti slovenskega trgovca in podjetnika Petra Kozine (1876–1930), ustanovitelja tovarne čevljev Peko v Trziču. Radviljica: samozaložba, 2012, 206 strani.

Knjiga, ki je pred nami, je nastala na podlagi magistrskega dela Tite Porenta z naslovom *Tovarna Peko v času Petra Kozine (1903–1930)*, ki ga je uspešno zagovarjala na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani leta 2007. Z dokaj nepoznanim slovenskim gospodarstvenikom se je srečala v Trziškem muzeju, kjer je bila sedemnajst let (1990–2007) zaposlena in odgovorna za čevljarstvo dediščino. V tem času je dodobra spoznala čevljarstvo obrt in njeno dediščino v kraju, prav tako pa se je srečevala s podjetnikom, katerega korenine so segale vse tja od njegove rojstne Dolenje vasi pri Ribnici do Trziča.

Tako si sledi tudi knjiga, ki je pred nami. Petra Kozino spremlja od njegovih prvih do poslednjih korakov. Spoznamo, da Kozina svoje poslovne poti ni pričel kot čevljar, pač pa kot trgovec. Ribniški genski zapis mu je podaril očitno dobro trgovsko žilico. Za svojo učno in vajeniško dobo si je zbral dva pomembna trgovca, Bukovnika v Šmartnem pri Litiji in Antona Krisperja iz Ljubljane, kamor se je leta 1896 tudi preselil. Tu se je prvič srečal s prodajo čevljev. Leta 1903 je s sodelavcem v Krisperjevi trgovini ustanovil svoje prvo podjetje Hitzl & Kozina, podjetje se je ukvarjalo s prodajo izdelkov domače obrti (slamnikov, glavnikov, zobotrebcev in čevljev).

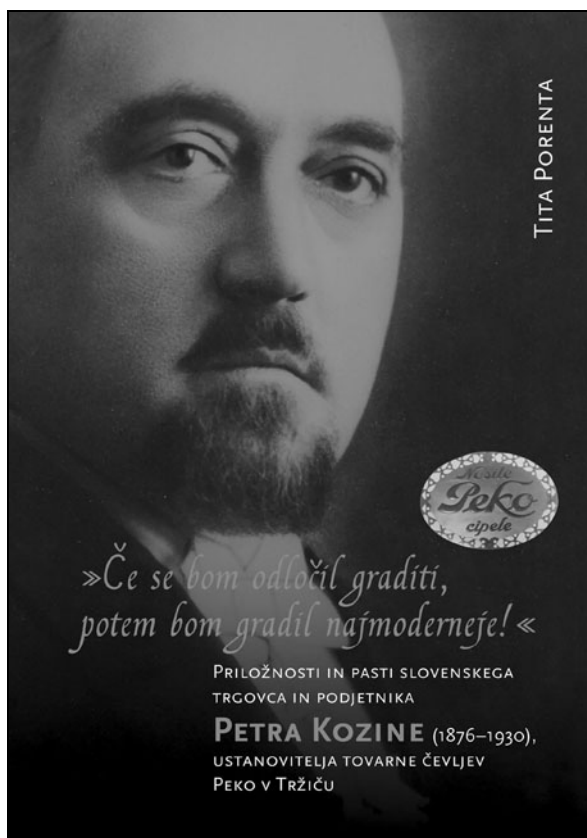
Pri obravnavanju obdobja preloma 19. v 20. stoletje, obdobja, ki je narekovalo Kozinovo poslovno pot, ne moremo mimo dejstva, da so to obdobje zaznamovali izjemno živahni urbanizacijski, industrializacijski in modernizacijski procesi, ki so pospeševali preoblikovanje slovenskega gospodarstva in družbe. Na ta način lahko tudi sledimo vzponu Kozine. Porentova vse to vključi v svojo pripoved. S pomočjo virov in njihove interpretacije nas knjiga popelje v vse kraje Kozinovega bivanja in nam jih predstavi v času in prostoru.

To je bilo obdobje, ko je tu Kozina pridobival prve sodelavce, ko je spoznal kraj in ne nazadnje

tudi prepoznal možnost realizacije ali bolje nadgraditve svoje lastne podjetniške ideje, ki je že v letih pred vojno doživela izjemen uspeh: »Podjetniška ideja o ustanovitvi lastne tovarne je dozorevala postopoma in na podlagi trgovskega razmišljanja ... Bistvo Kozinovega poslovnega načrta je bilo povzdigniti hišno industrijo na Gorenjskem in pritegniti delavce iz mračnih delavnic ter jim ponuditi delo z urejenim delavnikom in socialno varnostjo v svetlih higienskih prostorih tovarne za boljši zaslužek in jih seznaniti z moderno tehniko strojne izdelave čevljev ...«

Leta 1911 je zgradil tovarno: »Če se bom odločil graditi, potem bom gradil najmoderneje!« Bil je izjemen podjetnik z drznostjo in vizijo. Že leto po izgradnji tovarne je oglašal svojo znamko PEKO z logotipom, ki ga v delno spremenjeni obliki srečujemo še danes. Leta 1917 je postal edini lastnik družbe Peter Kozina & Co., ki je bila na novo ustanovljena leta 1913. Po prvi svetovni vojni je Kozina postal največji proizvajalec čevljev v Kraljevini SHS.

V času med obema vojnama na slovenskem in jugoslovanskem prostoru srečujemo dve znamki narejenih čevljev, Bata in PEKO. Zato se zdi še toliko bolj zanimivo znanstvo, poslovno sodelovanje in podobne življenjske usode njunih glavnih akterjev Tomaža Bate in Petra Kozine.

Finančnemu uspehu lahko pripišemo, da je leta 1920 v Ljubljani kupil trinadstropno hišo na vogalu ulic Breg 20 in Križevniške 12, v kateri je stanoval že od leta 1905 in kjer je tudi umrl. V tej stavbi je imel registrirano še eno podjetje PEKOL, družba z o. zavezo – veletrgovina z zobotrebci.

Po izgradnji tovarne v Trzinu leta 1925 se prične njegova ekspanzija na jug. V tem obdobju se prične tudi povečano zadolževanje v kombinaciji s slabimi poslovnimi odločitvami, kar je pripeljalo do prevzema podjetja s strani upnikov.

Pričujoča knjiga ne govori samo o Kozini, pač pa bralec preko osrednje osebe Petra Kozine spozna tudi celotno obrtniško in gospodarsko situacijo obdobja, ter politične in kulturne razmere državnih tvorb Avstro-Ogrske in kasnejše Kraljevine SHS.

Knjiga mag. Tite Porenta, ki nam predstavi podjetniško pot Petra Kozine, je nedvomno aktualno branje, saj zelo nazorno popelje bralca skozi mikro nivo osebne življenjske in poslovne poti posameznika, do makro nivoja, ko pogledamo skozi ograjo in vidimo razvejano in napredno trgovanje, promocijo in širjenje proizvodnje oz. prodaje po vsem takratnem jugoslovanskem prostoru. Predstavi človeka, ki je s svojo vizijo vzpostavil podjetje, ki je pustilo tolikšen pečat, da mu niso nikoli vzeli njegovega imena, čeprav je njegov ustanovitelj na pragu gospodarske krize zaključil svojo življenjsko pot v dolgovi in so podjetje prevzeli upniki.

Avtorica pelje bralca skozi faze njegovega življenja in dela, analitično, sistematično ter hkrati berljivo in zanimivo, s kritično presojo raziskovalca izpostavi problematiko Kozinovih poslovnih odločitev in predstavi njegovo politiko dolžniškega financiranja.

Knjiga o Petru Kozini je končno umestila njegovo delo in življenje v družbeno politični kontekst in ga postavila ob bok drugim podjetnikom, katerih poslovne usode so vedno bolj zanimive za raziskovalce in tudi za javnost, saj se z njimi odpira povsem nov spekter razumevanja slovenskega gospodarstva. Nedvomno Petra Kozino lahko prištevamo med slovensko širšo gospodarsko elito.

Marina Gradišnik

Niko Hudelja: Nemško-slovenski zgodovinski slovar. Ljubljana : Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012, 435 strani.

Že leta 2010 je pri Znanstveni založbi Filozofske fakultete izšel *Nemško-slovenski zgodovinski glosar*, ki je razveselil ne le študente zgodovine in zgodovinarje, temveč tudi prevajalce, ki se srečujejo